

تفکر نقادانه برای کودکان

رشد مهارت‌های فکروورزی در پیش دبستان و دبستان

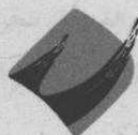
کَل لیسنتر

نین تیلور

ترجمه

روح‌الله کریمی

فائزه رودی

نشرکردن

سرشناسه: لستر، مال (M. J. Lister) / عنوان و نام پدیدآور: تفریح‌خیز، ری کودکان: رشد مهارت‌های فکروزی در پیش‌دبستان و دبستان / مل لیستر، دنیس - جور؛ جمعه، روح‌الله کریمی، فائزه رودی. مشخصات نشر: تهران: نشر کرگدر، ۱۳۹۷. مشخصات ظاهری: ۲۳۲ ص. مصور. جوبل. شابک: 978-600-99961-5-5

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: عنوان اصلی: Critical thinking across the curriculum: developing critical, 2010. think, literacy and philosophy in the primary classroom

یادداشت: کتاب حاضر اولین بار در سال ۱۳۹۵ تحت عنوان: تفکر انتقادی در برنامه‌درسی: راهنمای عملی پرورش مهارت‌های تفکر انتقادی، فلسفه و سوادآموزی در کلاس‌های ابتدایی» با ترجمه‌ی محمد جوادی‌پور، صادق موسوی، منیره علی توسط دانشگاه تهران، چاپ و انتشارات فیپا گرفته است.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۱۹ - ۲۳۲.

عنوان دیگر: تفکر انتقادی در برنامه‌درسی: راهنمای عملی پرورش مهارت‌های حکم‌مقارن فلسفه و سوادآموزی در کلاس‌های ابتدایی. موضوع: تفکر انتقادی -- انگلستان -- راهنمای آموزشی (ابتدایی) -- فعالیت‌های فوق برنامه موضوع: Critical thinking-- Study and teaching (Elementary) -- Activity programs --

Great Britain

شناسه افزوده: تیلور، دنیس، ۱۹۶۱-م.

شناسه افزوده: Taylor, Denise

شناسه افزوده: کریمی، روح‌الله، ۱۳۵۸-، مترجم

شناسه افزوده: رودی، فائزه، مترجم

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ت ۷/۱۵/۳/۱۵۹۰ LB

رده بندی دیویی: ۳۷۲/۴۷۴۰۹۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۱۴۵۱۶

نقد و بررسی کتاب «مجموعه فلسفه برای بزرگسالان»

مجموعه فلسفه برای بزرگسالان، انتشارات آستان قدس، تهران، ۱۳۹۷

مجموعه ۱۰ جلدی، ناشر محفوظ است.

نشر: گنگو، تهران، صندوق پستی ۱۷۱۶-۱۳۱۴۵

www.karqad.com

telegram: @karqadpub

نشر گنگو

مجموعه فلسفه برای بزرگسالان -

تفکر نقادانه برای کودکان: رشد مهارت‌های تفکر و روزی در پیش دبستان و دبستان

نویسنده: مکل لیسنستر و دنیس تیلور

مترجم: روح‌الله کریمی و فائزه رودی

ویراستار: شادی جاجرمی‌زاده

مدیر هنری: سحر ترهنده

ناظر چاپ: علی محمدپور

لیتوگرافی: نقش سبز

چاپ و صحافی: نقش جوهر

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۹۶۱-۵-۵

چاپ اول: ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

فهرست

۱	-----	مقدمه
۱	-----	دانش روز و فکر نقادانه
۲	-----	ماهیت تفکر نقادانه
۳	-----	تفکر نقادانه و برنامه‌داری دغدغه برنامه‌درسی تلفیقی
۶	-----	چگونگی استفاده از این کتاب

بخش ۱: ابعاد تفکر نقادانه

۹	-----	فصل ۱: پرسش کردن
۲۹	-----	فصل ۲: دیدگاه
۵۳	-----	فصل ۳: عاقل و منطقی بودن
۷۷	-----	فصل ۴: ابزار تفکر نقادانه: یافتن اطلاعات
۹۷	-----	فصل ۵: ابزار تفکر نقادانه: تحلیل

بخش ۲: تأمل فلسفی و اخلاقی

فصل ۶: درآمدی به فلسفه ----- ۱۲۱

فصل ۷: فلسفه اخلاق و اخلاقیات ----- ۱۳۷

فصل ۸: شناخت و حقیقت ----- ۱۵۹

فصل ۹: دانش به مثابه یادگیری ارزنده ----- ۱۸۱

فصل ۱۰: مسئله ادراک ----- ۲۰۳

منابع ----- ۲۱۹

www.ketab.ir

مقدمه

داستان و تفکر نقادانه

ما در کتاب اخیرمان یادگیری محیط‌زیست برای کلاس‌های درس و گروه‌های پیش‌دبستان و دبستان، قدرت داستان را با سحر طبیعت درآمیختیم. در این کتاب، بار دیگر از قدرت داستان بهره می‌بریم، این بار برای اینکه بعداً مختلف تفکر نقادانه را کشف کنیم. هر داستان متضمن یکی از مفاهیم تفکر نقادانه است که ایده‌های پیچیده و انتزاعی را عینی و قابل دسترسی می‌کند.

فیلسوفان و دیگر اندیشمندانی که دربارهٔ ایده‌های کاملاً انتزاعی می‌اندیشند، اغلب از داستان بدین شیوه بهره برده‌اند. برای مثال، پرسش از وجود خدا با استفاده از استعارهٔ باغی زیبا که در بیشه‌زاری طبیعی کشف شده بررسی شده است. نظم و طراحی این باغ بیانگر وجود باغبانی است که آن را ایجاد کرده و پرورش داده است. آیا چنین باغی ممکن است صرفاً اتفاقی و بدون برنامه‌ریزی آگاهانه به وجود آمده باشد؟

ما با تبدیل ایده‌های انتزاعی، پرسش‌های فلسفی و مهارت‌های نقادانه به موضوعات محوری در داستان‌های تفکربرانگیز کودکان آنها را با مفاهیم مربوط، به‌نحوی که آمادگی فهم و لذت بردن از آنها را داشته باشند، آشنا می‌کنیم.

ماهیت تفکر نقادانه

مهارت‌های تفکر نقادانه را به دو قسمت اصلی تقسیم کرده‌ایم. در بخش نخست، جنبه‌های مختلف تأمل نقادانه را در سطوح متناسب، برای گروه سنی پیش‌دبستان و دبستان بررسی می‌کنیم. این جنبه‌ها شامل پرسش‌های بجا، فهم چشم‌انداز، عاقل و منطقی بودن، و پرهیز از مهارت‌های پژوهش و تحلیل است. در بخش دوم، کودکان را با نام‌های فلسفی و بررسی ماهیت شناخت، تعارضات اخلاقی و مسئلهٔ ارکان آشنا می‌کنیم.

هر فصل با تبیین مهارت نقادان آن فصل آغاز می‌شود و این مهارت را به‌نحوی که برای کودکان پیش‌دبستان و دبستان قابل فهم باشد بررسی می‌کند. در این روش ما به‌نحو جامع مفاهیم مربوط را پوشش می‌دهیم (دلیل، شاهد، سازگاری منطقی و ساقط، تحلیل، ارزش‌ها، شناخت، فلسفه و ...). در فعالیت‌های یادگیری هر فصل مفاهیمی که به آن مهارت‌ها مربوط می‌شوند پرورش می‌یابند (تشخیص پیش‌فرض‌ها و سوگیری‌ها، تصور جایگزین‌ها، استفاده از دلیل و منطق، یادگیری متأمل بودن) و برای ابزارها و فرایندهای فکری مربوط (پرسیدن پرسش‌های بجا، ارائهٔ دلایل خوب، طبقه‌بندی

داده‌ها و ...) تمرین‌هایی ارائه می‌شود. فعالیت‌های یادگیری به دو سطح پیش‌دبستان و دبستان تقسیم شده‌اند، اما اغلب آموزگاران هر دو دسته فعالیت را برای دانش‌آموزان خود مناسب خواهند یافت و برای کلیه کلاس‌ها آنها را متناسب‌سازی خواهند کرد.

تفکر نقادانه می‌تواند به مثابه جعبه‌ابزاری از مهارت‌ها تصور شود که کودکان را قادر می‌سازد عمیق‌تر و روشن‌تر درباره آنچه به آن باور دارند (آنچه می‌خوانند یا در رسانه‌ها می‌شنوند یا ...) و درباره آنچه باید انجام دهند فکر کنند. چنین تفکری به آنها کمک خواهد کرد نسبت به اطلاعاتی که دریافت می‌کنند هوشیارتر باشند و کمتر در معرض قانع شدن محض باشند، بیش‌داوری و باور یا رفتار نامعقول قرار گیرند. پرورش این مهارت‌ها در سراسر دوره از آن‌رو اهمیت دارد که یادگیری عاقل و منطقی بودن، مستقل بودن و رای خود فکر کردن عناصر کلیدی هر نوع آموزش است. برای آموزگاری که می‌خواهند تفکر نقادانه خود را پرورش دهند، در کتاب اخیر مل لیستر آموزش مهارت‌های تفکر نقادانه، مفاهیم و مهارت‌های تفکر نقادانه در قالب داستان‌هایی برای بزرگسالان که متضمن مفاهیم و ایده‌های کلیدی است بررسی شده‌اند.

تفکر نقادانه و برنامه درسی:

دغدغه برنامه درسی تلفیقی

از زمان انتشار بررسی مستقل برنامه درسی دوره ابتدایی: گزارش نهایی^۱ تأکیدی دوباره بر یادگیری تلفیقی در کلاس‌های درس دوره

1. *Teaching Critical Skills, Continuum, 2010*

2. *Independent Review of the Primary Curriculum: Final Report, DCSF, 2009*

ابتدایی صورت گرفته است. کتاب حاضر منبعی مفید برای ترغیب کار روی چنین برنامه‌ای است. در این کتاب به سه طریق فهم تلفیقی فراهم می‌آید:

▪ سواد

مهارت‌های گوش دادن، صحبت کردن (ارتباط شفاهی)، خواندن و نوشتن تلفیقی‌اند. در هر فصل، داستان و فعالیت‌های یادگیری مرتبط با آن تمام ابعاد سواد کودکان را ارتقا می‌دهد.

▪ آموزش ارزش‌ها

ارزش‌ها نیز از جمله مواردی‌اند که در همه برنامه‌های درسی وجود دارند. برنامه درسی ملی آنها را به رسمیت می‌شناسد و لازم می‌داند که آموزگاران به رشد شخصی، اجتماعی، اخلاقی، فرهنگی و معنوی کودکان توجه داشته باشند. از آنجا که داستان‌ها ضرورتاً در همه خود ارزش‌های انسانی را تجسم می‌بخشند، چه داستان‌ها و چه نثرهای مربوط به آنها در آموزش ارزش‌ها سهیم‌اند.

▪ مهارت‌های تفکر نقادانه و خلاقانه

مهارت‌های تفکر نقادانه نیز در کل این برنامه درسی تلفیق شده‌اند. لازم است یاد بگیریم که در تمام حوزه‌های فهم و معرفت نقاد، پرسشگر، اهل تأمل، به دنبال دلیل و ... باشیم. بنابراین، می‌توان گفت این مهارت‌ها عمومی‌اند، اگرچه در حوزه‌های مختلف صورت‌هایی گوناگون به خود می‌گیرند. برای مثال، عادت پرسشگری راه ورود کودکان به تمام زمینه‌های

دانش را هموار خواهد کرد و از این رو، ابزاری ضروری در یک برنامه درسی تلفیقی است. اما اینکه چه پرسشی خوب به حساب می‌آید در قلمروهای مختلف پاسخ‌هایی متفاوت خواهد داشت و لازم است کودکان این تفاوت‌ها را درک کنند. فعالیت‌های یادگیری تفکر نقادانه (تمرین‌ها و بازی‌ها) هم دربردارنده موضوعات خاص و هم دربردارنده موضوعات عمرمی‌تر است.

به علاوه، بعضی نقادانه و خلاقانه هم‌پوشانی دارند. برای مثال، «تصور جایگزین‌ها» که یکی از ابعاد تفکر نقادانه است در عین حال تمرینی برای حالتیت نیز هست. داستان‌ها ساخت‌هایی تخیلی‌اند و به همین دلیل اغلب برش‌هایی خلاقانه توصیف می‌شوند. از این رو، داستان، فعالیت‌ها، تمرین‌ها و بازی‌های تفکر نقادانه که به‌عنوان کلید یادگیری در هر فصل عمل می‌کنند تفکر نقادانه و خلاقیت کودکان را رشد می‌دهند.

بین‌رشته‌ای بودن نیز این برنامه درسی تلفیقی و چندجانبه می‌کند، به این معنا که در بررسی یک موضوع بیشتر از یک زمینه بررسی می‌شود. چنین رویکردی اجازه می‌دهد آموزگاران و کودکان مهارت‌های تخصصی مختلفشان را در بررسی موضوعی واحد متحد کنند. برای تکمیل بهره‌وری کتاب در راستای رویکردهای برنامه درسی تلفیقی، عکس‌هایی ارائه شده است که با داستان‌های فصل و مفاهیم آن مرتبط‌اند و برخی از آنها شرایط را برای تمرکز بر برنامه‌ای بین‌رشته‌ای فراهم می‌کنند.

چگونگی استفاده از این کتاب

مواد فراهم شده در این کتاب با کمی انعطاف برای کودکان پیش دبستان و دبستان مناسب است. در این کتاب ده داستان اصلی که محرک تفکرند، تبیین‌هایی فصل به فصل از مهارت‌های کلیدی تفکر نقادانه در سطحی مناسب برای کودکان، مثال‌ها و عکس‌هایی جذاب و فعالیت‌هایی مرتبط با یادگیری تفکر نقادانه ارائه شده است؛ عناصری که در مجموع این برنامه درسی را تلفیقی و در عین حال مناسب برای ارتقاء سواد مهارت‌های تفکر خلاقانه می‌کند. صفحات قابل تکثیر منابعی است برای تمرین همه این نکات کلیدی، یعنی مهارت‌های برنامه درسی تلفیق، در کلاس درس‌اند.

هر فصل به شما که در می‌کند جنبه‌ای از تفکر نقادانه را برای دانش‌آموزان خود تبیین کنید. پس از تبیین، داستانی را که در ادامه می‌آید و این جنبه را بررسی می‌کند بخوانید. با واژه‌های مشکل به روش معمول خود کنار بیایید. حال به سراغ فعالیت‌های یادگیری مربوط بروید. برای این کار، گامی را طراحی کنید که با شما و کلاس شما تناسب داشته باشد. چه داستان‌ها و چه فعالیت با باید تفکر کودکان کلاس شما را به نحوی تنظیم کنند که علاقه آنها برانگیزنده شود و به شکل هم‌زمان مهارت‌های نقادانه و خلاقانه‌شان گسترش یابد.

در پایان فصل ده کودکان خواهند فهمید نقاد بودن به چه معناست و یاد می‌گیرند چگونه نقاد باشند. آنان همچنین با تأمل فلسفی و اخلاقی آشنا می‌شوند. امید آن می‌رود که آنان متفکرانی ژرف‌تر، روشن‌تر و خلاق‌تر شده باشند.